

INGEBORG STUCKENBERGS SIDSTE REJSE

AF

JOHN KOUSGÅRD SØRENSEN

I begyndelsen af 1982 blev jeg ringet op af tandlæge Jesper Hamburger i Nivå. Han havde købt professor Johannes Brøndum-Nielsens villa i Rungsted efter Johanne Brøndum-Nielsens død i 1981 og var nu under oprydning stødt på en bunke papirer i en skunk i tagetagen. Han spurgte mig, om jeg havde lyst til at gennemse dem, inden de havnede i containeren. Det viste sig at være efterladenskaber af forskellig art, bl.a. breve, manuskripter og fotografier, fra eller vedrørende Ingeborg og Viggo Stuckenberg og deres slægt.

Alt dette var blevet overdraget Johannes Brøndum-Nielsen af Viggo og Ingeborg Stuckenbergs slægtninge, da han i begyndelsen af 1940'erne var blevet interesseret i deres liv og forfatterskab. Han skrev i 1944 og 1945 nogle kronikker,¹⁾ der bl.a. bygger på dette ukendte stof, og optrykte dem senere i Litterærhistoriske Epistler fra 1960. Det hele ligger nu på Det kgl. Bibliotek (NkS 5091, 4°).

Det vigtigste af disse aktstykker – aldrig omtalt af Brøndum-Nielsen – er Ingeborg Stuckenbergs beskrivelse af sin sidste rejse i foråret 1903 fra Bremerhafen til New Zealand. Baggrunden for denne rejse er velkendt og skal her kun ridses op i få streger.

Da den 21-årige Ingeborg Pamperin og den 23-årige Viggo Stuckenberg i 1887 blev gift, blev deres hjem hurtigt samlingssted for en del af tidens avantgarde inden for litteratur, kunst og kritik. Allerede i den 2½ år lange forlovelsestid havde Ingeborg i Studentersamfundet lært nogle af tidens og den nærmest følgende tids betydeligste åndspersonligheder at kende: forfatterne Johannes Jørgensen og Sophus Claussen, kritikeren Edvard Brandes, og bekendtskabskredsen øgedes i de nærmeste år med bl.a. Georg Brandes, forfatterne Erik og Amalie Skram, Knut Hamsun, filosofen Harald Høffding, maleren Albert Gottschalk. Et stærkt ind-

tryk af sikkerhed i bedømmelsen af kunstnerisk og menneskelig kvalitet og af inciterende kompromisløshed i livsholdning har de fået, når Ingeborg Stuckenberg ihærdigt og engageret dissekerede tidens og livets problemer. „Hun var Musen, som man skrev Vers til for et Kys paa hendes Kind. Hun var Marketendersken i vor lille Fremskridtets Hær – hun var Valkyrien, der gik forrest i Kampen, og hun var Præstinden for den hellige Ild i vore Sjæle,“ skrev Johannes Jørgensen.²⁾

Det var et ægteskab mellem to musiske mennesker, begge kunstnerisk begavede. De kunne mødes i et frugtbart samarbejdende forfatterskab – hendes andel i det, ikke alene på det kritiske, korrigerende, supplerende plan, men også som originalt skabende forfatter, er først blev påvist i 1962 af Brøndum-Nielsen.³⁾ Men deres naturer var vidt forskellige og gjorde snart deres samliv spændingsfyldt. Hun, den ubønhørlige i sine strenge krav til tilværelsen og menneskene, også til sig selv; han, den mere pragmatiske, sorgløse, efterhånden illusionsløse og vege. „To forskellige Evner til Lykke og Liv tørner sammen,“ skrev Viggo Stuckenberg senere til vennen L. C. Nielsen.⁴⁾

Ærligt og uden hykleri forsøgte de at analysere sig ud af vanskelighederne i deres tilværelse, undertiden med held, som det fremgår af hans berømte ord til hende om to, som elsker hinanden.⁵⁾

Men brydningerne blev efterhånden flere, sårene vanskeligere at læge. Hun syntes ikke, at de menneskelige krav, hun stillede til tilværelsen, til sig selv og sine omgivelser, lod sig forene med et liv, præget af forværret økonomi, tilbagevendende diskussioner og strid om dagligdags problemer, børneopdragelse o.s.v. og af ægtemandens svigtende engagement i at løse tilværelsens små og store problemer på en værdig måde. Og hun spurgte (med Viggo Stuckenbergs ord):

Hvorfor er vi Mennesker usle,	Hvorfor dør deres Hjærte og Hjerne
hvorfor er I Mænd saa smaa,	saa hastigt som Dugfald for Sol,
hvorfor maa alle de svigte,	hvorfor styrter de fattigt i Støvet
som jeg trode saa inderligt paa?	deres Ungdoms kongelige Stol?

Og han tilføjede:

Og jeg ser i dine Øjne en Jammer
saa dyb som Livsens Forlis,
og jeg ser i dit Øje en Stolthed,
hvid som Snefjældes Is.⁶⁾

Viggo og Ingeborg Stuckenberg flyttede 1894 til villa Vennely ved Sorgenfri, hvor fotografiet vistnok er taget 1895-96. De uhjertelige ansigtsudtryk spejler måske parrets ægteskabelige problemer. Det kgl. Biblioteks Billedsamling.

Fra 1894 havde familien boet i Lyngby, siden 1900 i en fløj af slotsgartnerboligen på Sorgenfri. Her blev de naboer til slotsgartnerparret Hans Dines og Clara Madsen. Det bedrede ikke på forholdet mellem ægtefællerne. Der opstod en vis forståelse mellem de fire på tværs af ægteskaberne.

I foråret 1903 opgav Ingeborg at fortsætte tilværelsen på Sorgenfri. Hun havde et par gange tidligere forladt sin familie for kortere perioder og hver gang gjort ærlige forsøg på at genskabe samlivet og samtidig bevare sin egen person. Ulykkelig og oprevet måtte hun nu konstatere, at de krav til sin tilværelse, hun måtte stille, kunne den ikke honorere. Hun besluttede sig til sammen med Hans Dines Madsen at forsvinde uden at efterlade sig nogen spor, ganske stille gå ud ad bagdøren, som han skrev i et afskedsbrev til sin kone Clara, afsendt fra Bremen den 25. marts 1903.⁷⁾ I slutningen af marts mødtes de der og gik i Bremerhafnen om bord på emigrantskibet til Australien. De ville til New Zealand, hvor en broder til hende 5 år tidligere havde bosat sig. Tilbage i Lyngby sad Viggo Stuckenberg med to drenge på 11 og 12 år og Clara Madsen med

en søn på 13 år. Året efter blev de gift. Han var allerede da mærket af den sygdom, som han døde af i 1905. Hun levede til 1940.

Rejsen er skildret af et modtageligt sind, der med skarp iagttagelses-evne registrerer situationer og mennesker om bord under en flere måneder lang sørejse – og bedømmer dem, ofte strengt. Men også af et menneske med evne til at gengive de maleriske og eksotiske oplevelser i havne, hvor skibet lægger til undervejs. Mest bevægende er den stemning af depression, som ligger under hele fremstillingen, og som har sin forklaring i Ingeborg Stuckenberg's personlige baggrund for at forlade Danmark. Det begyndte som nævnt i Bremerhafnen, hvor de mødte andre udvandrere:

Omkring Udvandringskontorerne samler de sig i Flokke. Mest Østrigere, Ungarere og Polakker er det, Mænd med lange Støvler og lange Frakker, sortøjede og brune af Lød. – Kvinder, baade ældgamle og unge, der bære halvkorte Skørter, de fleste med lange Støvler som Mænd. – De sidder paa Trapper og Fortouge, hænger over Stakitter og vandre frem og tilbage som om de ikke turde forlade Stedet hvor de har deponeret deres Penge til denne Rejse, som deres Tanker, Spørgsmaal og Formodninger uafsladeligt kredser om. – De fleste ere sørgeligt brudte Individuer at see til, luskende som Hunde, dvaske som Drøvtyggere eller skulende som Rovdyr efter Bytte. – De dukker op omkring Kontorerne før Daggry og flytter sig ikke fra Stedet før sent hen paa Natten, – om de overhovedet flytter sig.

Det er tredieklasse-passagererne, der vil søge lykken på guldmarkerne i Australien. De iagttages om bord af de arrogante herrer og damer på første klasse, smilende med monokel i øjenkrogen, når en „Sø skyller hen over Mellemdækket, og alle de Stakler, der troede sig sikre, springer op, skrigende og dyngvaade.“ Med social forargelse udleveres disse „Parvener af det reneste Vand – stenrige – der tror at Pengene har hævet dem over den Race de ere komne af, men ikke ejer saa meget som for en Penny Velopdragenhed.“ Et amerikansk ægtepar af typen, på skibet mellem Australien og New Zealand, udleveres uden skånsel:

Fruen var oversaaet med Diamanter og Perler og ædle Stene, Herren var en god dansk Spekhøkertype, med store Arbeidshænder, der vare blevne bløde af ikke at bestille noget og med en Bog i den ydre Brystlomme hvorpaa der stod: „Bank of California“ med store Guldbogstaver. [...] Fruen mødte første Dag i grand Toilette til Middagen, drak Champagne medens Herren sad i graat Tøj og drak Apollinaris. – Ikke for alt i Verden vilde de blande sig mellem de øvrige Passagerer. Efter den Dag

tog Fruen (der naturligvis havde en Selskabsdame der fik sin Mad i Kahytten) sine Maaltider paa Dækket eller i sin private Kahyt. – Manden der spiste meget og længe, sad taus og drak sin Apollinaris. – Den første Dag sad de i deres Kurvestole og saa ud over Vandet, efter den Tid vendte de Ryggen til Vandet og Publikum og stirrede ind mod en hvidmalet Væg, eller læste i amerikanske Aviser der var 14 Dage gamle.

Ingeborg Stuckenberg og Hans Madsen rejste på 2. klasse. Her var passagertyperne mere varierede: de bedrevide og selvgode, de forknytte, de, der havde sikrede udsigter i kolonierne, og de, der stoledes på tilfældet, forsynet og eventyret, de irriterende og de usikre:

Der er den unge Pige der har sit Brudeudstyr i Kufferten og sin Brudgom paa Sydhavsøerne, og der er den sølle Fyr der hele Tiden drejer paa sin blanke Forlovelsesring og skriver mange og lange Breve.

En stakkels Moer rejser med to „Baby“ Tvillinger der er søsyge og skriger baade Nat og Dag og en lille krølhovedet Baby rejser helt allene og jamrer over Tilværelsen i en evig grædende Benægtelse til alt hvad der hænder hende.

Her er Manden der rejser med Konen. – Manden er en noget ældre Herre og tilbeder hende aabenbart. – Konen har været søsyg paa hele Rejsen og er stadig bleven ledet til og fra Kahytten, sat i en Stol paa Dækket, vel emballeret i Puder og Plaider, omhyggelig dækket til af Manden, der har opvartet hende som en Tjener. – Hun har stadig svaret med smaa matte Klynk.

Der er Konen der rejser med Manden; – Manden der aldrig kan bestemme sig, der spørger Konen om alt, med klagende Stemme, og Konen der er stram, og forlanger alt hvad man skal spise og drikke med høj Røst.

Kort sagt, en broget buket af menneskefloraen, en pêle-mêle af muligheder, mange skarpt iagttaget, kritisk vurderet og præcist beskrevet.

Ingeborg Stuckenberg's talent for at forme fine naturskildringer er blevet fremhævet af Johannes Brøndum-Nielsen. Rejseskildringen giver flere eksempler på denne stemningskunst, som de skiftende scenerier på en lang sørejse kunne give inspiration til. Flere gange indfanges spillet mellem lyset og havvandet i billeder, som huskes:

Havet er taust som Ørkenen. Morilden lyser og glimter i Køl vandet og langs Skibets Sider, – stiger som store gyldne Bobler, hvirvles rundt og forsvinder – det er som hemmelighedsfulde dybe Kilder sendte disse

glimrende gnistrende Væld mod Overfladen og bredte dem som en skinnende Flod i Skibets Kølvand; ude i Mørket glimter det som Stjerneskid der stiger op fra Havet.

Det indiske Ocean er som Spejlglass – blankt og blaat om Dagen. – Som i en mægtig Sæbeboble – luende rødt og gyldent, brydes Lyset i alle Regnbuens Farver om Morgenen og ved Solnedgang. – I Maaneskin er det som flydende Sølv og som slebet Kul i de mørke Nætter. – Som om Kæmpevæsener vælter sig i evig Uro under den blanke Flade og Dønningen i de store Have, der faar Skibet til at svinge og rulle som blev det vugget af usynlige Magter.

De smukkeste udtryk for sit fintmærkende og modtagelige sind giver hun måske i sin skildring af stemningen på Genua's kirkegård, Campo Santo:

Inde i Arkaderne slaar Kulden en imøde som fra en Gravhvælving, der er saa stille, at man hører Fuglene flagre oppe under Taget og ens Skridt klinger hult over Marmorfliserne. – Hvide Marmorskikkelser bøjer sig i Bøn, i Graad eller Anraabelse, de strækker Hænderne mod Himlen og bøjer Hovederne mod Jorden; mange af dem saa smukke, saa rørende, at man mindes dem som var det levende Væsener der havde yttret deres Kval og Jammer derinde i Stilheden. Man vandrer som i en Verden forstenet af Sorg, medens Luften udenfor dirrer i Foraarssolskinnet, og Roserne blomstre.

Men også rejsens mere pittoreske indslag, oplevelser af orientens fremmedartede hverdag, delagtiggør hun læseren i med præcision og indføling. Her et stemningsbillede fra Port Said:

I Boderne [...] sidder Mænd eller Kvinder halvsovende og daser, medens Fluerne myldre i Tusindvis paa Frugter, Kød og Brød der er udstillet til Salg. – Ved Synet af de Fremmede vaagner Sælgerne op til vildt Liv, og faldbyder deres Varer i et uforstaaeligt Tungemaal, – dasker efter Fluerne, og viser og peger, men falder atter tilbage i deres halvsovende Tilstand naar de Fremmede ere gaaede forbi, og Fluerne daler ned over Frugter og Kød og fortsætter uforstyrret deres lidet appetitlige Virksomhed.

I Aden er de handlende energiske: „De Indfødte kommer ud i deres Baade raabende og varskoende hinanden. Alt lukkes og laases ombord, saagar Køjnene skrues til, Besætningen kender de Indfødte og deres Smidighed. Som Katte entre de vort Skib med Strudsfer, Perler, Vifter og Kurve flettede af broget Straa. Lydløst glider de sorte Skikkelser

omkring mellem Passagererne saa man bliver helt uhyggelig tilmode naar de dukker op ved Siden af en i Maaneskinnet og grinende med deres hvide Tænder faldbyder deres Varer.”

Store anstrengelser gøres for at aflokke skibets passagerer nogle skillinger. I havnen i Colombo på Ceylon ligger de „... smaa Malaidrenge neden for Skibet paa Stykker af Træstammer og dykker efter Mynter der kastes ud til dem – ikke en eneste Gang gik Pengestykket til Bunds. – De klatre op paa Skibets Rælling og springer paa Hovedet i Vandet og syngte „Taradabomdiæ“ med engelske Ord for en Penny, medens de klaske de vaade Albuer ind mod Kroppen i Takt til Melodien.”

Men disse episoder, hvis underholdningsværdi Ingeborg Stuckenberg næsten altid perspektiverer i deres baggrund af fattigdom og social nød, er kun få afbrydelser på en lang, monoton og sløvende sørejse, hvor den ene dag ligner den anden; hvor de samme mennesker, med forskellig baggrund, interesser og karakter, går rundt om hinanden på det samme begrænsede område og ser sig trætte på hinandens særpræg; hvor mad og skibspositioner kommer til at spille en voksende rolle, når da søsygen ellers tillader den slags interesser.

Men også ensformigheden kan skildres stemningskabende: „Man stirrer ind over den øde Ørken og opdager i Kikkert en Oase hist og her, hvor et par Kameler eller et Æsel staar i Skyggen af de faa Palmer der vokser. – En enlig Ørn kredser uden Vingeslag højt oppe over al denne Ensomhed og intet andet Liv er at øjne.“ Eller besværlighederne i høj søgang:

Nu skal der en ualmindelig Øvelse og Smidighed til, for ikke at støde sig gul og grøn medens man klæder sig af naar ens Kahyt kun er ca. 9 Fod i Diameter og Atlanterhavet i friskt Humør vugger under den. – Bedst som man tror at sidde sikkert og velfortøjet paa Sofaen løfter en Sø hele Herligheden og man kommer ufrivillig paa Benene, med Næsen lige mod Toiletspejlet; inden man faar Tid til at gribe for sig sidder man i Underkøjen og der klamrer man sig fast, som en Østers til en Pæl, og skubber forsigtigt Klæderne af sig og kryber under Tæpperne med lukkede Øjne, for ikke at blive søsyg af at see paa sin Overfrakke, Portieren og det øvrige Tøj svaje frem og tilbage mod Kahytvæggen som Skilte i Storm.

Skarp er Ingeborg Stuckenberg's iagttagelsesevne, og skarp kan hun være i sin bedømmelse af hverdagen om bord, især af mandskab og medpassagerer. Man kan som antydnet ikke se bort fra, at kritikken kan have fået sin form på baggrund af den stemning af nedtrykthed, mismod og angst for fremtiden, som prægede hende fra rejsens begyndelse.

Det mest gribende udtryk for dyb depression får sidste afsnits billede af rejsens mål, New Zealand, landet med de blå bjerge og blanke fjorde. Det former sig som en advarsel til de naive og fortrøstningsfulde, som tænker på at forsøge lykken med en ny tilværelse på New Zealand:

Bjergene er blaa og Himlen er det, men Solen skinner over Tusind stumme, skuffede Haab. – Hjemløse og fremmede dør de, der ikke var kraftige nok til det frygtelige Arbeide her fordres for at eksistere. – Hjemløse og fremmede, uden at kunne gøre sig forstaaelige i deres eget Sprog; forladte og uænsede kan de ligge og dø i deres Hytter herovre. Ingen tænker paa andet end at frelse sig selv.

De ved det alle herovre – de kender Længselen og Fortrydelsen, men især Hjemveen, og de bærer den hver paa sin Vis. – De fleste skjuler og gemmer over den, nogle udtaler frejdigt deres Længsel, den er saa frisk den Dag i Dag som de første Dage, og saadan har den været hver Dag i de mange lange Aar de har levet her i Haabet om atter at komme hjem.

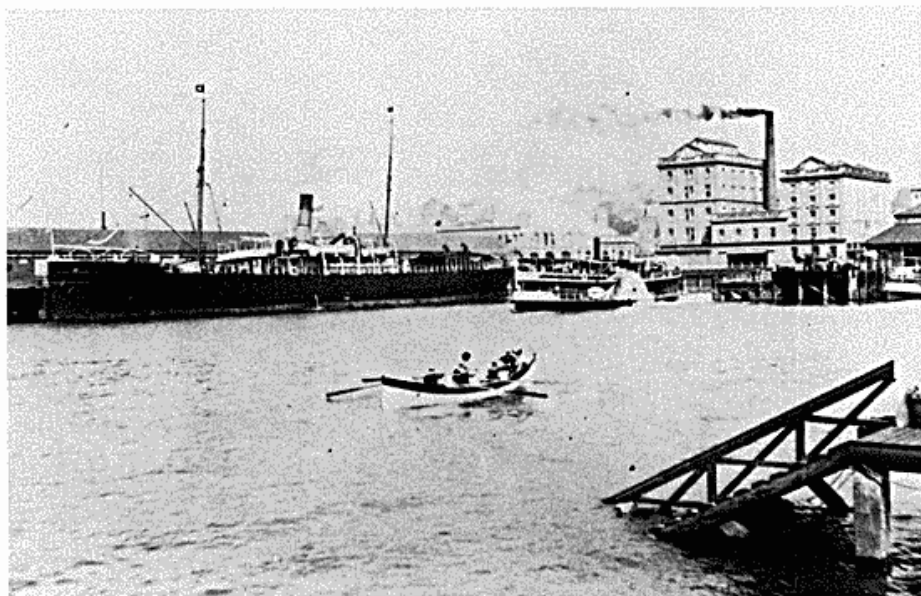
Forsilde er det naar først Pengene er borte; kastet bort til denne lange bedrøvelige Rejse mellem ængstelige, forkomne eller fordærvede Individer. Skridt for Skridt sank Niveauet og Civilisationen blev borte, i Horisonten. – Ene staar den Reisende og seer med hadske Øjne paa al den lovpriste Skønhed. – Ingen Penge, ingen Arbeide, ikke engang det daglige Brød. – Som en frygtelig Sarkasme i al hans Fattigdom ligger Landet omkring ham – dejligt, solbeskinnet med sine blaa Bjerge og blanke Fjorde, og rundt om – paa alle Sider – Havet.

De konkrete besværligheder, som Ingeborg Stuckenberg og hendes rejsefælle mødte i det nye land, kan man læse om i de tre bevarede breve, hun sendte hjem til søsteren Agnes Schwartz.

De handler om slidsomt arbejde, som slet ikke giver deres evner og begavelse udfoldelsesmuligheder:

Jeg har taget Plads paa en Farm, for at koge Mad til Folkene og gøre al huslig Gerning. Jeg prøvede en Uges Tid at gaa med store Vabler paa Foden [der var blevet skoldet], saa slog jeg en skønne Dag Hul paa den største, der gik Betændelse i Saaret og siden har jeg ligget til Sengs og været oppe og arbejdet; enten har jeg siddet i Køkkenet og vasket op fra Morgen indtil Aften, saa længe det var mig muligt, eller jeg har siddet paa mit Loftskammer og syet, stoppet og lappet for Konen, fra Morgen til Aften, med voldsomme Smerter og nu tilsidst ganske udmattet af at være saa længe indelukket. De har givet mig en sørgelig, ringe Betaling trods det, de har kaldt mig en „splendid Worker“, „smart“ og „busi“. Sjofelt har de behandlet mig, fordi de troede jeg var uden Udveje. –

Auckland havn ca. 1900. Ingeborg Stuckenberg ankom hertil i slutningen af maj 1903. „En By af Træhuse, der ligger over Bjerge og Dale; en By fuld af skønne Overraskelser“ skriver hun, „men Støvet flyver som Skyer over Vejene, og der flages med pjaltede Klæder og Linned fra alle Gærder og Verandaer over den hele By.“ Det kgl. Biblioteks Billedsamling.

Her er absolut *intel* at gøre for en Mand i Hans Fag. Det er Daglejerarbejde man forlanger her, ved en Gartner forstaar de herovre en Mand der skal pudse Støvler, malke en Ko og grave i Haven. –

Det kan lyde meget smukt at man vil gøre det hyggeligt for Mændene, naar de kommer hjem. Men der er dén Hage ved Tingen, at Mændene for det meste kommer ind saa dødtrætte at de knap spiser, endsige taler eller ser om Dugen er ren og Bordet net. De nikker kærligt til en og synker trætte ned i Stolen og ser med Øjne saa trætte, saa haabløse frem for sig, at Hjertet krymper sig i en og Ammestueeventyrene om det primitive Liv bliver til Snak.

Men hun forsvarer også det skridt, hun har taget:

Du kan [...] trøste dig med, at jeg hellere er hvor jeg er, end hjemme og at det er bedst for mig og for dem jeg holder af. Herovre kan jeg gaa ud af Verden uden Staahej, om den ikke passer mig mere. Hjemme havde jeg været et evigt „memento mori“ at se og høre paa. Ensom havde jeg været og følt mig, trods al jeres Godhed og Kærlighed. – Du kan tænke

paa mig som en Soldat i Krigen; jeg har det ikke godt, desværre langt fra, – men jeg slaaes dog for noget og haaber at vinde noget.

Selv om hun finder beslutningen om at forlade Danmark rigtig, kan hun dog ikke tilbageholde sin længsel efter fædrelandet, efterårets kobberøde skove, og ikke mindst efter de to sønner, som hun nu åbenbart ikke må have direkte forbindelse med: „Kys dem fra mig og bed dem huske paa alt det, jeg saa gerne vilde lære dem, men som de saa daarlig havde Tid til at huske. Nu vil de maaske. Hvis de maa skrive til mig, vil *jeg* skrive, men jeg maa jo først vide om I taler om mig mere.“

Engang i begyndelsen af 1904 må hun have fået brev fra sønnen Niels. Hun besvarer det i et smukt og gribende brev, dateret 23. februar 1904, det sidst kendte fra hendes hånd.

De ubarmhjertige, udsigtsløse livskår, der satte hendes stolte og kompromisløse karakter på hårde prøver, de skuffede forventninger, den nagende hjemlængsel, ingen chancer for en værdig fremtid, – til sidst blev det for tung en byrde at bære for den strenge og stolte Ingeborg Stuckenberg. I midten af august 1904 begik hun selvmord. Slotsgartner Madsen vendte hjem kort tid efter, syg og nedbrudt. Han døde i Flensborg i begyndelsen af 1905.

Han har iøvrigt medvirket ved tilblivelsen af rejsebrevene. Teksten foreligger i to versioner. Af den første har Ingeborg Stuckenberg med sin let genkendelige håndskrift skrevet langt den største del. Men Hans Madsen har nedskrevet et par afsnit, og de ganske mange rettelser i Ingeborgs afsnit er også med hans hånd. Den anden version er en bearbejdet renskrift, ligeledes nedskrevet af Hans Madsen. Den ligger nu blandt Viggo Stuckenbergs papirer i Det kgl. Bibliotek (NkS 4955, 4°).

Der er altså nogle partier af rejsebrevene, som ikke kendes i Ingeborg Stuckenbergs nedskrivning. Men at det er hendes tekst, er der næppe tvivl om. F.eks. tales der i en af de passager, som kun kendes med Hans Madsens hånd, om „jeg og min Rejsekammerat“, men det fremgår af sammenhængen, at det er Ingeborg, som er den talende. Med det kendskab, vi iøvrigt har til Madsens skriftlige efterladenskaber, er der ingen grund til at tro, at noget af teksten i rejsebrevene skulle skyldes ham. Jeg tror, at han har fungeret som afskriver eller nedskriver efter Ingeborg Stuckenbergs diktat. Hun har da efter al sandsynlighed godkendt den sidste, renskrevne version af brevene.

Hvad de har tænkt sig med denne beretning, fremgår ikke klart. Men den lidet private form og den ganske energiske bearbejdelse af teksten

Ingeborg Stuckenberg med sønnerne Niels og Henrik (på skødet), fotograferet ca. 1895.
Det kgl. Biblioteks Billedsamling.

tyder snarest på, at de har villet sende brevene hjem til offentliggørelse i et dagblad eller ugeblad som en rejsekorrespondance og en manende appel til folk, der tænkte på at emigrere, om at tænke sig godt om i forvejen og i al fald indhente præcise oplysninger om vilkår og muligheder i det fremmede land. Hvis det var deres tanke, blev den imidlertid ikke realiseret – uvist af hvilken grund. Ingeborgs manuskript lå i hendes skrin på New Zealand, sendt hjem efter hendes død til søsteren Agnes Schwartz. Madsens afskrift var lagt i en aldrig afsendt konvolut med sønnen Poul Holbøll Madsens navn udenpå.

Ingeborg Stuckenbergs beskrivelse af sin sidste rejse og sine bitre erfaringer afrunder billedet af dette rigt udrustede menneske, hvis ubønhørlige krav til sandhed, ægthed og kompromisløshed ofte kom i konflikt med dagligdagens realiteter og muligheder. Et uroligt, passio-

neret sind og en idealistisk karakter, som følte sin fortsatte tilværelse i Danmark nedværdigende. Hun håbede at kunne begynde et nyt og bedre liv langt fra hjemlandet, men blev bittert skuffet og drog til sidst konsekvensen heraf. Teksten, der nu er tilgængelig for første gang, supplerer også smukt det positive indtryk af hendes skribentevner, som først Brøndum-Nielsen påviste, foruden at den giver en i sig selv interessant skildring af en emigrationsrejse omkring århundredskiftet.

„Halvfemsernes muse“ er Ingeborg Stuckenberg blevet kaldt og er blevet sammenlignet med Kamma Rahbek og Johanne Luise Heiberg tidligere i århundredet. Værdien af den slags sammenligninger er måske begrænset. Men sandt er det, at meddelelsen om hendes død på den anden side af jordkloden virkede chokerende på de mange venner og forfattere, som havde modtaget et så stærkt indtryk af hendes rige personlighed. Smukkeste indfangedes den i Sophus Claussens berømte mindedigt, hvis to sidste strofer passende kan stå som afslutning på denne præsentation af Ingeborg Stuckenbergs rejsebrev.

Saa gik du bort. Men den Livets Drik,
du søgte, blev dig til Bærme i Munden.
Vor Ungdoms frimodige Søster forsvunden
og tabt i Taagen dit Tungsindsblik!

Da dine Haandtryk og Spor forgik,
vi saa din Stolthed, som aldrig har sveget.
Der bliver fortvivlende lidt af saa meget:

kun Aandemusik.⁸⁾

NOTER

Tekstmaterialet fra rejsebrevene i Viggo Stuckenbergs Breve og Papirer III, 2 (NkS 4955, 4°) og fra privatbrevene i Breve fra og til Ingeborg Stuckenberg (NkS 5091, 4°) citeres fra min udgave af Ingeborg Stuckenbergs Korte Breve fra en lang Rejse, som udgives 1986 i Universitets-Jubilæets danske Samfunds Studier nr. 4.

- (1) Berlingske Aftenavis 10.-11.8.1944, samt 19., 24. og 28.4.1945. – (2) Mit Livs Legende, I. 1916, s. 192. – (3) „Fagre Ord“. Festskrift udg. af Københavns Universitet. 1962. – (4) Breve mellem Viggo Stuckenberg og L. C. Nielsen, ved Jørgen Andersen. 1946, s. 103. – (5) Viggo Stuckenberg: Sne. 1901 (Samlede Værker, II. 1910, s. 146). – (6) Viggo Stuckenberg: Sne. 1901 (Samlede Værker, II. 1910, s. 145 f.). – (7) NkS 4955, 4°, Personalialia (vedr. slotsgartner Madsen). – (8) Sophus Claussen: Danske Vers. 1912 (Sophus Claussens lyrik, IV. 1983, s. 146).